Vogelbescherming NEDERLAND

Factsheet

STRUIKEN IN DE OPENBARE RUIMTE

Jan Platel

WAT

Struiken als onderdeel van de beplanting in de bebouwde kom

In de openbare ruimte mogen struiken, als onderdeel van gelaagde beplanting, niet ontbreken. Vogels vinden er voedsel, nestgelegenheid en een veilige schuilplaats. Daarnaast draagt de aanwezigheid van struiken bij aan een aantrekkelijk stadsbeeld waarin mensen graag recreëren en vervullen ze klimaatadaptieve functies. De inrichting van de openbare ruimte dient echter ook praktisch en functioneel te zijn. Met een weldoordachte inrichting kunnen deze functies goed naast elkaar bestaan.

Jelle de Jong

Profiterende soorten

Verschillende vogelsoorten profiteren op hun eigen manier van de aanwezigheid van struiken in de bebouwde kom. Insecteneters als de pimpelmees en tjiftjaf zoeken onder bladeren en langs takken naar voedsel. Merels en houtduiven lusten graag bessen en profiteren van vruchtdragende struiken. Winterkoning en staartmees zijn enkele van de typische struikbroeders die niet zonder de aanwezigheid van struiken kunnen voortbestaan. Daarnaast zijn struiken een geliefde rust-, schuil- en slaapplaats voor veel stadse vogels.

WAAROM

Schaalgrootte en actualiteit

- Met veel broedvogels die afhankelijk zijn van stedelijke beplanting gaat het niet goed. De Stadsvogelbalans (Sovon, 2022) laat zien dat 'tuin- en parkvogels', zoals de groenling, met 25% achteruit zijn gegaan. Struweel- en struikbroeders als de staartmees doen het met een afname van meer dan 30% nog slechter.
- Door zogenaamde 'inbreiding' en 'vernetting' is er steeds minder plaats voor beplanting in de openbare ruimte en worden vogels verdrongen.
- De ecologische kwaliteit van stadsparken en plantsoenen kan worden verbeterd door het toevoegen van struik- en kruidlagen.
- Struiken zijn namelijk essentieel wanneer je in de bebouwde kom een basiskwaliteit van natuur wilt bereiken (www.basiskwaliteitnatuur.nl). Ze dragen bij aan de diversiteit van de stedelijke beplanting en daarmee aan de kwaliteit van vogelleefgebied. Zo houden we algemene soorten algemeen.
- Hoe diverser de beplanting, hoe minder kans op de verspreiding van ziektes en plagen.
- Struiken in de bebouwde kom leveren een bijdrage aan waterbeheer, verkoeling, klimaatbeheersing, opname van CO_2, het afvangen van fijnstof, het reduceren van verkeersgeluiden en daarmee aan het creëren van een prettige leefomgeving voor vogels én mensen.

Shutterstock

Jelle de Jong

Impact op vogels

De aanwezigheid van struiken verbetert het leefgebied van stadsvogels:

- Struiken zijn een geliefde nest- en rustplaats voor verschillende vogelsoorten. Wintergroene en stekelstruiken bieden bovendien jaarrond beschutting voor gevaren.
- Struiken dragen bij aan de voor vogels noodzakelijke gelaagdheid in beplanting. De variatie die dat met zich meebrengt zorgt ervoor dat voor zowel grond-, struik- als boombroeders voldoende nestgelegenheid beschikbaar is.
- Bloeiende struiken trekken in het voorjaar insecten aan en dragen in herfst en winter vrucht; voedselbronnen voor vogels.
- Struiken kunnen verschillende groenzones binnen de bebouwde kom met elkaar verbinden en zo het leefgebied van vogels vergroten.

HOE

Aanplanten

- Creëer zo veel mogelijk een mantelzoomvegetatie waarbij de boomlaag wordt omzoomd door struiken, die weer overgaan in een kruidlaag. Zo creëer je waardevolle gradiënten.
- Gebruik geen kunstmest. Vanuit duurzaamheid, kosten en beheer, maar vooral vanuit vogelbelang. Pas waar nodig organische bodemverbeteringstechnieken toe, zoals mulchen.
- Creëer verbindingszones met behulp van struiken, bijvoorbeeld door een gemengde haag van meidoorn, vlier of hazelaar aan te planten. Hier profiteren ook andere soorten in de bebouwde kom van, zoals vleermuizen en egels.
- Plant struiken om onaantrekkelijke elementen als afvalbakken aan het oog te onttrekken.

Mantelzoomvegetatie

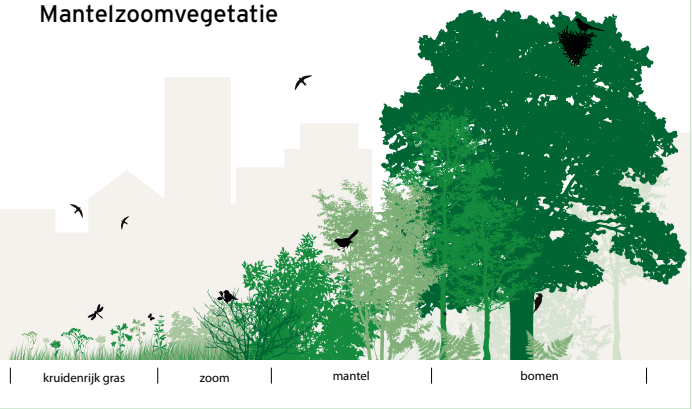

Welke struiken in de openbare ruimte?

- Plant vooral streekeigen struiken, passend bij de plaatselijke grondsoort.
- Mijd (potentieel) invasieve exoten.
- Hoe groter de variatie, hoe aantrekkelijker voor de biodiversiteit. Denk aan variatie in leeftijd, hoogte, in de tijd dat ze groen zijn, bloeien en vrucht dragen.
- Koop biologisch geteelde struiken. Zonder gebruik van gif gekweekt, zijn deze beter voor insecten en daarmee voor insectenetende dieren zoals vogels en voor het milieu.
- Wil je rekening houden met het veranderende klimaat en de hogere temperatuur in de bebouwde kom, kies dan vogelvriendelijke soorten die goed tegen weersextremen kunnen.
- Geschikte struiken en andere planten voor in de openbare ruimte zijn te vinden via www.vogelrijkestad.nl.

Groei en onderhoud van struiken in openbare beplanting

- Goed aangelegde, vogelvriendelijke openbare begroeiing is onderhoudsarm; extensief beheer kan volstaan. Dit scheelt in de kosten. Kies langzaam groeiende struiken of ga voor een minder strakke uitstraling en accepteer meer natuurlijk ogende beplanting.
- Zorg voor diversiteit in beheer, zoals met behulp van gefaseerd snoeien. Voeg grotere takken van het snoeihout toe aan takkenrillen, zo krijgen ze een tweede leven als schuilplaats en nestplek voor insecten, kleine zoogdieren en zangvogels.

Shutterstock

Struiken beheren en de wet

- De Omgevingswet biedt bescherming aan alle in gebruik zijnde nesten en rustplaatsen van vogels. Dit geldt ook voor de functionele leefomgeving waar vogels foerageren voor de jongen en die dus nodig is om succesvol het nest groot te brengen.
- Nesten van inheemse vogelsoorten zijn beschermd vanaf het eerste takje tot het uitvliegen van het laatste jong. Het snoeien van struiken tijdens het broedseizoen is in strijd met de wet als daarin een vogel broedt, of als er een jaarrond beschermd nest wordt vernield of verstoord.
- Voorkom overtredingen door beheerwerkzaamheden uit te stellen tot na het broedseizoen, maar overweeg bijvoorbeeld ook of het mogelijk is om minder te snoeien door te kiezen voor langzaam groeiende soorten of bijvoorbeeld gefaseerd beheer.
- Voor meer informatie, kijk op www.vogelsendewet.nl

Zie ook stadsvogel-factsheets op www.vogelbescherming.nl/factsheets-stadsvogels

Uitgave 2025

Meer informatie: www.bouwnatuurinclusief.nl
Of stel uw vraag via www.vogelbescherming.nl/contact of 030 - 69 37 700